

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ САМОРОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Формування інноваційних механізмів саморозвитку регіону здійснюється на засадах вже діючих механізмів ефективного регіонального розвитку з урахуванням його сучасних тенденцій. Механізмом саморозвитку регіону є чинники, що сприяють мобілізації всіх соціальних й економічних ресурсів для саморозвитку регіону.

У даний час формування інноваційних механізмів саморозвитку регіону регламентується стратегією розвитку України, яку викладено в Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом [1]. Ця стратегія має перелік системних реформ, які потрібно здійснити уряду для досягнення європейських стандартів і які мають виконуватися всіма урядовими структурами [2]. Механізми саморозвитку регіону згідно з планом пріоритетних дій щодо відновлення України мають урахувати цілі щодо введення нової системи оподаткування, децентралізації влади, відновлення Донбасу. Діючим урядом України при аналізі стану справ щодо децентралізації визначено такі ризики, які в тому числі не сприяють процесам саморозвитку регіонів [2]:

неефективність і корумпованість державного апарату;

система управління державою не дає достатніх повноважень місцевим громадам;

система управління державою передбачає керування бюджетом із центру;

пасивність населення щодо об'єднання у громади для вирішення соціально-економічних проблем.

Існує потреба у визначенні сучасних тенденцій самостійного розвитку територій в умовах децентралізації управління, які виокремлено в основних державних програмних документах. На сьогоднішній час нові напрями державного регулювання національної економіки, у тому числі регіонального розвитку, зазначено в трьох основних програмних документах нового уряду України, сформованих у 2014 р.: Угода про асоціацію України з Європейським Союзом, План дій "Відновлення України", Програма діяльності Кабінету Міністрів України.

Наукова новизна даної роботи полягає у формуванні теоретичного базису для розробки механізмів управління процесами самостійного розвитку регіону в умовах децентралізації управління на основі аналізу програмних урядових документів, які унормовують питання децентралізації управління економікою, у тому числі з метою надання більшої самостійності регіонів з урахуванням таких тенденцій у Європейському Союзі.

Проблеми забезпечення самостійного розвитку регіону розглянуто у працях таких науковців і фахівців, як Б. Ешейм (регіональні стратегії щодо інновацій); А. Ісаксен (проблеми регіональної політики інновацій для малих та середніх підприємств); Ч. Кіндлбергер

© С.М. Гринецька, 2016

(питання фінансового самостійного розвитку територій); В. Бочко (прискорюючі та стримуючі чинники розвитку регіону); А. Гальчинський (соціально-економічні аспекти саморозвитку як нової моделі розвитку) [3-7]. Парадигму регіонального саморозвитку з орієнтацією на повне врахування територіальних інтересів розробляють російські науковці, зокрема О. Татаркін, який визначає політику підвищення якості життя, політику зовнішніх взаємодій і політику формування іміджу регіону як інструменти до механізмів реалізації стратегії розвитку регіонів, що мають принципове значення для саморозвитку [8]. Проте існує потреба у формуванні інституційного середовища, зокрема його нормативно-правового чинника, для створення ефективних механізмів забезпечення самостійного розвитку регіону.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування нових механізмів розвитку регіону, зокрема самостійного розвитку, та визначення сучасних тенденцій такого розвитку в основних державних програмних документах.

Згідно з Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом [1], яка сьогодні позиціонується урядом України як головний програмний документ нашої держави, визначено цілі та план дій, які стосуються проблем децентралізації управління економіки. Фактичний стан і прогностичні заходи щодо децентралізації управління економікою, у тому числі з метою забезпечення більшої самостійності регіонів на період до 2017 року, окреслено в таких урядових документах, як План дій щодо відновлення України [9] та остання Програма діяльності Кабінету Міністрів України [10] (табл. 1-3). У таблицях відображено проблеми, стан і прогностичні заходи щодо людського капіталу, забезпечення саморозвитку територій та децентралізації управління економіки. При цьому саморозвиток регіону містить

економічний, фінансовий, соціальний (людський капітал – наука, освіта), промисловий, інновативний (підприємництво) самостійний розвиток регіону.

Запропоновані заходи в наведених основних державних програмних документах потребують системного доопрацювання (крім Угоди). На жаль, рівень розробки цих документів є недостатнім, але навіть приведені проблеми і заходи щодо їх вирішення відбивають системну кризу в державному управлінні. Запропоновані заходи щодо вирішення визначених проблем перебувають у практичній площині, але починати потрібно, щоб не переробляти пізніше, із стандартного наукового підходу до вирішення управлінських проблем. Для України сьогодні є актуальним розробка концепції нової парадигми регіонального розвитку – саморозвитку регіону з більш ефективними методами вдосконалення регіональної економіки та переходу на новий етап розвитку як регіону, так і країни.

Самостійний регіональний розвиток базується на засадах сучасних інформаційних технологій, економіки «знань», нового підходу до оцінки використання своєї ресурсної бази, нових організаційних структур, заснованих на розвитку інтеграційних процесів, та відображає сучасні світові тенденції розвитку. Зміна парадигми регіонального розвитку охоплює практично всі країни світу – це світовий процес, пов'язаний зі зміною засад розвитку багатьох економік країн [11; 12], у яких кожен регіон (територія) має власну специфіку і відносну самостійність, оскільки економіка регіону є умовно автономною частиною економіки країни. Основною характеристикою такої території виступає наявність регіонального економічного інтересу в нарощуванні економічного потенціалу території, поліпшенні якості та рівня життя населення.

Фактичний стан і прогностичні заходи щодо забезпечення саморозвитку територій та децентралізації управління економіки України на 2014-2017 рр. згідно з Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом¹

Проблема	План дій
1	2
<p>Саморозвиток регіону. Децентралізація</p> <p>Регіональна стабільність (Ст. 9, Розділ II)</p>	<p>Сторони активізують спільні зусилля для сприяння стабільності, безпеці та демократичному розвитку у спільному сусідському просторі й, зокрема, співробітництву з метою мирного вирішення регіональних конфліктів. Ці зусилля мають відповідати спільним принципам, які полягають у встановленні міжнародного миру і безпеки відповідно до Статуту ООН, Гельсінського заключного акту Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. та ін.</p>
<p>Саморозвиток регіону. Децентралізація</p> <p>Регіональне співробітництво (Ст. 446-448, Розділ II)</p>	<p>Ст. 446. Сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері регіональної політики щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталіх територій та територіальному співробітництві, при цьому створюючи канали зв'язку та активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними і місцевими органами влади, соціально-економічними утвореннями та представниками громадянського суспільства.</p> <p>Ст. 447. Сторони підтримують та посилюють залучення місцевих і регіональних органів влади до транскордонного й регіонального співробітництва та відповідних управлінських структур з метою посилення співробітництва шляхом створення сприятливої законодавчої бази, підтримки і нарощування потенціалу розвитку, а також забезпечення зміцнення транскордонних та регіональних економічних зв'язків, ділового партнерства.</p> <p>Ст. 448. Сторони зміцнюють і заохочують розвиток таких складових транскордонного та регіонального співробітництва, як, <i>inter alia</i>, транспорт, енергетика, комунікаційні мережі, культура, освіта, туризм, охорона здоров'я та інших сфер, охоплених цією Угодою, які містять елементи транскордонного й регіонального співробітництва. Сторони, зокрема, сприяють розвитку транскордонного співробітництва щодо модернізації, забезпечення обладнанням та координації роботи служб надання допомоги за умов надзвичайних ситуацій</p>

1	2
<p><i>Інновативний саморозвиток регіону</i></p> <p>Політика у сфері промисловості та підприємництва (Ст. 378-380, Глава 10, Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво»)</p>	<p>Ст. 378. Сторони розвивають та зміцнюють співробітництво з питань політики у сфері промисловості та підприємництва і таким чином поліпшують умови для підприємницької діяльності для всіх суб'єктів господарювання з особливою увагою до малих та середніх підприємств (МСП). Поглиблене співробітництво має поліпшити адміністративну структуру та нормативно-правову базу для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та ЄС та має ґрунтуватися на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва та промисловості з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів та практики в цих сферах.</p> <p>Ст. 379. Із цією метою Сторони співробітничать для:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) впровадження стратегій розвитку МСП, що ґрунтується на принципах Європейської хартії малих підприємств, та проведення моніторингу процесу імплементації шляхом щорічного звітування і діалогу. Таке співробітництво також передбачає особливу увагу до мікропідприємств та підприємств ремісницького типу, які є надзвичайно важливим елементом економіки України та ЄС; б) створення кращих базових умов через обмін інформацією та передовим досвідом і таким чином сприяння підвищенню конкурентоспроможності. Це співробітництво включає управління структурними змінами (реструктуризацією), а також управління в галузі охорони навколишнього середовища й енергетики, зокрема з питань енергоефективності та чистого виробництва; в) спрощення та раціоналізації нормативно-правових актів та практики з окремим наголосом на обміні провідним досвідом з питань нормативно-правових методів, зокрема принципів ЄС; г) сприяння розвитку інноваційної політики шляхом обміну інформацією та передовим досвідом щодо комерціалізації науководослідних та проектно-конструкторських робіт (зокрема механізми підтримки заснування підприємницької діяльності, пов'язаної з використанням технологій), кластерний розвиток та доступ до фінансових ресурсів; д) сприяння розширенню контактів між приватними підприємствами України та ЄС та між цими підприємствами й органами влади України та ЄС; е) підтримки вжиття заходів щодо стимулювання експорту в Україні; ж) сприяння модернізації та реструктуризації окремих галузей промисловості України та ЄС. <p>Ст. 380. Постійний діалог відбуватиметься з питань, охоплених Главою 10 Розділу V («Економічне та галузеве співробітництво») цієї Угоди. У ньому беруть участь представники бізнесу України та ЄС</p>

1	2
<p><i>Людський капітал.</i> <i>Інновативний саморозвиток регіону</i></p> <p>Співробітництво у сфері науки та технологій (Ст. 374-375, Глава 9, Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво»)</p>	<p>Ст. 374. Сторони розвивають та посилюють наукове та технологічне співробітництво з метою як наукового розвитку як такого, так і зміцнення свого наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів. Сторони докладають зусиль для досягнення прогресу в набутті наукових та технологічних знань, важливих для забезпечення сталого економічного розвитку, шляхом розвитку дослідних потужностей та людського потенціалу. Накопичення та обмін науковою інформацією сприяють підвищенню конкурентоспроможності Сторін шляхом розширення можливостей їх економіки щодо набуття та використання знань для комерціалізації нових продуктів і послуг. Сторони розвивають свій науковий потенціал з метою дотримання глобальної відповідальності та зобов'язань у таких сферах, як охорона здоров'я, захист навколишнього середовища, зокрема зміна клімату та ін.</p> <p>Ст. 375: 1. Співробітництво враховує діючі рамки співробітництва, встановлені Угодою про співробітництво у сфері науки і технологій між Україною та Європейським Співтовариством, а також мету України до поступового наближення до політики та права ЄС у сфері науки і технологій. 2. Співробітництво між Сторонами спрямовується на сприяння залученню України до Європейського дослідницького простору. 3. Таке співробітництво сприяє Україні у підтримці реформування та реорганізації системи управління науковою сферою і дослідних установ (зокрема в розвитку її потенціалу щодо розвитку науки і технологій) з метою сприяння розвитку конкурентоспроможної економіки та суспільства, яке базується на знаннях</p>
<p><i>Соціальний розвиток</i></p> <p>Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики (Ст. 419-420, Глава 21, Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво»)</p>	<p>Ст. 419. Сторони посилюють діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації.</p> <p>Ст. 420. Співробітництво у сферах, визначених у ст. 419 цієї Угоди, передбачає досягнення таких цілей:</p> <ul style="list-style-type: none"> поліпшення якості людського життя; збільшення кількості та поліпшення якості робочих місць із гідними умовами праці; забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень

¹ Угода про асоціацію Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535.

Фактичний стан і прогностичні заходи щодо забезпечення саморозвитку територій та децентралізації управління економіки України на 2014-2017 рр. згідно з Планом дій щодо відновлення України¹

Проблема	Стан справ	План дій
Неефективність і корумпованість державного апарату	Розроблено концепцію реформи державних контролюючих органів. Розпочато перший етап зі скорочення та оптимізації – передбачається ліквідація 8 та злиття 11 центральних органів виконавчої влади. Скорочено видатки на утримання органів державної влади на 10,7% (1 843 млн грн). Скасовано надання пільг і спеціальних пенсій чиновникам, скорочено чисельність штатних одиниць державних органів на 10% (28 тис.)	Реформувати систему надання адміністративних послуг і створити мережу «Прозорих офісів» через прийняття відповідних рішень Уряду. Провести інвентаризацію структури і функцій центральних органів виконавчої влади та скоротити дублюючі функції. Реалізувати на базі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства пілотний проект: набрати всіх працівників через відкритий конкурс із залученням громадськості
Система управління державою не дає достатніх повноважень місцевим громадам	Розроблено і схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні	Створити трирівневу структуру місцевого самоврядування (регіон, район, громада), передати на місця значну частину повноважень державних органів шляхом прийняття змін до Конституції України
Система управління державою передбачає керування бюджетом із центру	Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» щодо запровадження нової моделі міжбюджетних відносин. Він базується на принципах децентралізації фінансів та зміцнення фінансового потенціалу місцевого самоврядування. Проект закону схвалено Урядом і подано до Верховної Ради України	Закріпити за органами місцевого самоврядування власну дохідну базу (місцеві податки і збори, 60% ПДФО, 10% податку на прибуток підприємств)

¹ Відновлення України – план дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247573184.

Фактичний стан і прогностичні заходи щодо забезпечення саморозвитку територій та децентралізації управління економіки України на 2014-2017 рр. згідно з Програмою діяльності Кабінету Міністрів України¹

Проблема	Стан справ	План дій
1	2	3
Знищена інфраструктура та промисловість на Донбасі, втрата економічного потенціалу Криму. Людські втрати, гуманітарна криза та збільшення кількості тимчасових переселенців	Необхідні: децентралізація та регіональний розвиток. Потрібна: максимальна передача функцій на місцевий рівень	Новий закон України про засади внутрішньої та зовнішньої політики, 2015 р.; зміни до Бюджетного та Податкового кодексів (бюджетна децентралізація), перший квартал 2015 р.; ухвалення Закону про децентралізацію повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю, перший квартал 2015 р.; відкриття на місцях «Прозорих офісів», 2015 р.
Неефективний державний менеджмент	Необхідна: дерегуляція та зменшення кількості точок дотику бізнесу та держави	Модель кількості та функцій контролюючих органів – відповідно до стандартів ЄС та Угоди про Асоціацію; завершення скорочення кількості контролюючих органів з 56 до 28, функцій – з 1032 до 680, I півріччя 2015 р.; на другому етапі – приведення кількості і функцій контролюючих органів у повну відповідність до європейських стандартів, 2016 р.; новий закон про ліцензування певних видів господарської діяльності, I квартал 2015 р.; Закон про технічний регламент та оцінку відповідності, I квартал 2015 р.; реалізація закону про метрологію та метрологічну діяльність, закону про стандартизацію; прийняття 1500 національних стандартів, гармонізованих з ЄС, скасування стандартів колишнього СРСР, 2017 р. створення повнотекстової електронної бази стандартів (близько 28 тис. стандартів), 2017 р.
Економічна політика	Потрібна: нова економічна політика	Скорочення витрат державного сектору на 10% від ВВП, 2015-2016 рр.; Закон про Державний бюджет, Зміни до Бюджетного кодексу, скорочення кількості податків, 2015 р.; внесення змін до Податкового кодексу, 2015 р.; об'єднання податкової та бухгалтерської звітності. Гармонізація з нормами Міжнародних стандартів фінансової звітності, 2015-16 рр.; легалізація заробітних плат шляхом зменшення навантаження на фонд оплати праці;

1	2	3
		<p>зміни до Закону про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (поетапне зменшення з 41 до 15 відсотків), 2015 р.;</p> <p>підвищення відповідальності за виплати зарплати «в конвертах» (внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу), 2015 р.;</p> <p>зниження податкового навантаження на малий та середній бізнес;</p> <p>двократне зменшення ставки єдиного податку (внесення змін до Податкового кодексу), 2015 р.;</p> <p>заборона перевірок контролюючими органами протягом 2015-2016 рр.</p>
Соціальна політика	Потрібні: нова соціальна політика та зміни в соціальній сфері	<p>Справедливе пенсійне забезпечення, скасування системи спеціальних пенсій;</p> <p>перехід на єдиний принцип нарахування пенсій, 2015 р.;</p> <p>оподаткування високих пенсій;</p> <p>розвиток недержавного пенсійного страхування, створення умов для запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування;</p> <p>розробка нової редакції Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»;</p> <p>ліквідація неефективних пільг; перехід до адресності та монетизації пільг; внесення змін до 25 актів законодавства, 2016 р.;</p> <p>об'єднання фондів державного соціального страхування та забезпечення прозорості їх діяльності, 2015 р.</p> <p>зміни до Закону про загальнообов'язкове державне страхування від тимчасової втрати працездатності;</p> <p>зміни до закону про загальнообов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві;</p> <p>скорочення видатків на адміністрування фондів на 600 млн грн;</p> <p>реформування трудового законодавства;</p> <p>ухвалення нового Трудового кодексу, 2015 р.</p> <p>соціальний захист, працевлаштування та реінтеграція внутрішньо переміщених осіб</p>
Людський капітал	Необхідність підвищення якості освіти в Україні	<p>Реалізація закону про вищу освіту, 2016 р.;</p> <p>нові правила акредитації та ліцензування;</p> <p>незалежна система оцінки якості вищої освіти;</p> <p>фінансова автономія ВНЗ;</p> <p>відповідність державного замовлення реальним потребам ринку праці;</p> <p>реформування дошкільної, позашкільної, середньої, професійно-технічної освіти згідно з європейськими стандартами;</p>

1	2	3
		ухвалення законів про освіту та про професійно-технічну освіту, перша половина 2015 р.; інтеграція науки та освіти, створення технологічних і наукових парків; перехід до фінансування наукових досліджень на проєктній основі; ухвалення закону про наукову та науково-технічну діяльність, перша половина 2015 р.; розробка та реалізація Стратегії української гуманітарної політики, 2015 р.

¹ Програма діяльності Кабінету Міністрів України. 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587.

Механізм забезпечення соціально-економічного саморозвитку регіону передбачає високий динамізм нормативно-правової бази, оскільки при формуванні законодавчих норм нової регіональної політики є необхідними масштабні зміни нормативних актів – як за кількістю документів, що скасовуються і приймаються, так і за глибиною регулюючих норм, які змінюються. Формування нової регіональної політики із принципами саморозвитку в Україні здійснюється за відсутності гарантованого забезпечення цього процесу, в умовах паралельного становлення принципів правової держави. Вирішення цих питань можливе лише при реальних процесах побудови правової держави з її принципами, коли законодавчо будуть визначені питання саморозвитку регіону з чітким визначенням повноважень держави та регіону. Нобелівський лауреат з економіки Дж. Б'юкенен зробив висновки щодо розуміння механізму реалізації таких взаємозв'язків за рахунок правової системи як своєрідного суспільного капіталу: «Система законів являє собою суспільний капітал, віддача від якого підвищується з часом» [13].

Таким чином, процес саморозвитку регіону не передбачає повної відсутності взаємодії регіону і держави, а сприяє зниженню залежності, зокрема, знижен-

ню дотаційності регіону. Метою саморозвитку регіону є не відділення, а розширення економічних зв'язків як у рамках конкретного регіону, так і за його межами, що забезпечує в перспективі залучення додаткових виробничих ресурсів. У даний час в Україні самостійну структуру власного господарства, здатну забезпечити саморозвиток і фінансову незалежність від центру, теоретично мають тільки деякі регіони. Основними чинниками, що формують напрями формування механізму саморозвитку регіону в умовах децентралізації управління, є такі:

економічний чинник – самодостатній соціально-економічний розвиток регіону з адаптивними властивостями щодо подолання несприятливих економічних тенденцій та зі здатністю регіону забезпечувати збалансований розвиток, саморегулювання, самовдосконалення з максимальним використанням внутрішніх, а також зовнішніх позикових ресурсів для задоволення потреб населення регіону;

соціальний чинник – активізація соціальних ресурсів регіону, нагромадження людського капіталу для максимізації особистого та суспільного добробуту, що впливає на результативність саморозвитку регіону та національної економіки;

політичний чинник – децентралізація управління – трансформація всієї управлінської системи, що передбачає структурні зміни в системі державного управління, пов'язані з наданням більшої самостійності іншим рівням управління. Оновлення інститутів влади, формування як на національному, так і на регіональному рівні групи односторонців із загальною ідеологією вирішуваних завдань. Становлення системи жорсткої кадрової відповідальності на основі публічних критеріїв результативності роботи управлінців;

культурний чинник – активізація регіональної мобільності з послабленням ролі соціальних зв'язків і націоналізації відносин. Відхід від архаїчних стереотипів суспільної свідомості, який виражається у формуванні нової системи морально-етично-культурних цінностей, що відповідають сучасним соціально-економічним тенденціям.

Слід зазначити, що подібна самостійність в умовах належності до єдиного економічного простору держави встановлює нову роль для державних органів управління. У нових реаліях перед системою державного управління постає завдання розробки цілей, інструментів і механізмів розвитку національної економіки, що складається з відносно самостійних регіонів, а також роль регулятора соціально-економічних відносин. При цьому одним із найбільш важливих завдань державного управління є забезпечення ефективного інтегративного ефекту [14], який, на думку К. Поланьї, обумовлюється наявністю певних інституційних утворень – організацій, центрів, економічних систем у процесі взаємодії різних рівнів влади (державної, регіональної і муніципальної).

Розвиток регіону має базуватись на принципах саморозвитку, які передбачають створення економічних умов, що дозволяють досягти стійкого стану розвит-

ку без зовнішнього впливу. При цьому функціональна роль відводиться локалізованими видам діяльності в економіці регіону, що продукує такі зовнішні наслідки, які згуртовують економічний простір регіону на основі розвитку конкурентного середовища [15]. Це дозволяє підвищити ефективність регіонального саморозвитку за допомогою інтеграції відтворювальних процесів і більш раціонального використання економічних і соціальних ресурсів. Важливими ресурсами саморозвитку регіону є власні ресурси регіону, які забезпечують самостійний розвиток виробництва в регіоні шляхом їх раціонального використання для задоволення потреб споживачів. До виробничих ресурсів регіону належать сировинні, енергетичні, технічні ресурси, матеріали, трудові ресурси, внутрішньовиробничі роботи та послуги, вироблена продукція. Загальною суттєвою ознакою виробничих ресурсів є їх матеріальний характер, тобто всі виробничі ресурси є предметами матеріальної діяльності, що мають уречевлену основу. Особливість даних ресурсів саморозвитку полягає в тому, що вони можуть бути використані, спожиті або створені безпосередньо всередині регіону.

Виробничі ресурси забезпечують виробничу орієнтацію економіки регіону як на рівні наявності сировинних ресурсів, так і трудових ресурсів, зайнятих на даних виробництвах регіону. Таким чином, під виробничими ресурсами самостійного розвитку регіону розуміються джерела, засоби виробництва, які утворюють основні передумови економічної діяльності людей усередині регіону і можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. Значущість окремих видів ресурсів з часом може змінюватись залежно від рівня розвитку економічних відносин і технологій виробництва. Виміром енергетичних ресурсів може бути обсяг паливно-енергетичних ресурсів, що

витрачаються в процесі виробництва. Матеріальні ресурси характеризуються потрібною кількістю сировини і матеріалів.

Пропозиції та рекомендації щодо напрямів регулювання економічними виробничими ресурсами забезпечення самостійного розвитку регіону. Модель саморозвитку регіону створює нові умови для ефективнішого регулювання розподілу та використання виробничих ресурсів, а саме:

комплексний розвиток промисловості регіону;

ефективне розміщення виробництва в регіоні;

розвиток економіки регіону на базі локальних переваг – розробка родовищ, виробництва сировини, ремонт виробничого устаткування;

розвиток прогресивних виробництв у регіоні – як повністю нових виробництв, так і впровадження нових стадій у вже діючих виробництвах, які вироблятимуть новий вид продукції;

виробництво металу в регіоні утворює можливість виникнення важкого машинобудування;

формування спеціалізованих трудових ресурсів;

розвиток промислової інфраструктури в регіоні;

виробництво послуг водо-, тепло- і електропостачання.

Ці умови, серед інших, є важливими для самостійного розвитку регіону. Зокрема, важливою є конкуренція навколо внутрішньорегіональних обмежених ресурсів. Для регіонального розвитку така конкуренція має суттєве значення. Хоча поява нового виду діяльності в регіоні, що залучає місцеві ресурси, підвищує їх ціну, що може ускладнити залучення нових виробників. З огляду на європейський досвід функціонування виробничих підприємств, які працюють в умовах жорсткої конкуренції, потрібно не тільки

обмежуватися виробництвом якісної продукції та продажом її за конкурентними цінами, а і швидше за конкурентів реагувати на запити споживачів. Таким чином, виробничі ресурси саморозвитку регіону мають щільний зв'язок із соціальними ресурсами, зокрема трудовими; безпосередньо впливають на нагромадження людського капіталу шляхом масового залучення висококваліфікованих фахівців для забезпечення якісної праці зайнятих на діючих виробництвах регіону, а також для розвитку прогресивних високотехнологічних виробництв у регіоні.

Перспективи подальших досліджень. Реальний стан економіки багатьох регіонів України характеризуються критичним рівнем фізичного та морального зносу основних фондів і відсутністю сучасної соціальної та виробничої інфраструктури, тому необхідно виробляти нові регіональні стратегії – стратегії саморозвитку регіону, спрямовані на прискорений економічний розвиток і розвиток людського капіталу. Це дозволить визначити пріоритети регіонального управління, конкретні функції кожного виробничого комплексу регіону й особливості трансформації витрат на розвиток людського капіталу в ефективні інвестиції з високою соціально-економічною віддачею.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247573301&cat_id=244274130.

2. Представлено План дій "Відновлення України". Департамент інформації та комунікацій з громадськістю секретаріату КМУ. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247573301&cat_id=244274130.

3. Asheim B. Innovation Drivers and Regional Innovation Strategies. Ed. by: M. Davide Parrilli, Rune Dahl Fitjar, Andrés Rodriguez-Pose / B. Asheim / Cheltenham, UK, and Northampton, MA: Edward Elgar Publishing. – 240 p.

4. Isaksen A. Regional Innovation Policy for Small-Medium Enterprises / A. Isaksen, B. Asheim, C. Nauwelaers & F. Todtling / Cheltenham, UK, and Northampton, MA: Edward Elgar Publishing. – 264 p.

5. Kindleberger C.P., Manias RZ. Aliber. Panics and Crashes: A History of Financial Crises. Publisher: 6th Edition, Revised Edition. – 368 p.

6. Бочко В.С. Ускоряющие и сдерживающие факторы скоординированного и сбалансированного развития регионов / В.С. Бочко // Экономика региона. – 2015. – № 1. – С. 39-52.

7. Гальчинський А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми / А. Гальчинський // Економіка України. – 2012. – № 5. – С. 4-17.

8. Татаркин А.И. Программно-проектное управление потенциалом территории как потребность ее системного развития / А.И. Татаркин, К.А. Новикова // Ars Administrandi. – 2015. – № 1-2. – С. 151-167.

9. Відродження України – план дій. Урядовий портал [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247573184.

10. Програма діяльності Кабінету Міністрів України 2014. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587.

11. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Портер; пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина бизнес Букс, 2006. – 715 с.

12. Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2004. – 439 с.

13. Бьюкенен Дж. Границы свободы. Между анархией и Левиафаном / Дж. М. Бьюкенен // Сочинения; пер. с англ. – М.: Таурас Альфа, 1997. – 560 с. (Сер. «Нобелевские лауреаты по экономике»).

14. «Великая трансформация» Карла Поланьи: прошлое, настоящее, будущее: сборник под общ. ред. Р.М. Нуреева. – М.: Дом ГУ ВШЭ, 2006. – С. 65-66.

15. Шерстянкина Т.В. Инновационно-познавательные тенденции в определении самодостаточности российских регионов / Т.В. Шерстянкина // Вестник Бурятского государственного университета. Серия «Философия, социология, политология, культурология». – Улан-Удэ, 2009. – Вып. 14. – С. 96-100.

Надійшла до редакції 24.03.2016 р.